

FRANZ
KAFKA

Scrisori
cătrefelice

Traducere din limba germană și note de
Radu Gabriel Părvu

3
TREI

Către Max Brod la Praga

Praga, 14 august 1912, miercuri

Bună dimineața!

Dragă Max, ieri, când am pus în ordine bucățile, m-am aflat sub influența domnișoarei¹; este foarte posibil ca astfel să fi făcut vreo prostie, să fi rezultat o succesiune caraghioasă, poate doar pe-ascuns. Te rog, mai uită-te pe manuscris și dă-mi voie să includ mulțumirile mele pentru acest lucru în recunoștința foarte mare pe care ți-o datorez!

Al tău, Franz

Mai sunt greșeli mărunte de scriere, așa cum constat acum, când citesc din păcate pentru prima oară una dintre copii. Și punctuația! Dar poate că mai este timp pentru asta la corectură. Șterge însă „dar cum arătați?“ din povestirea despre copii și pune semnul întrebării după acel „într-adevăr“ dinaintea celor patru cuvinte.

Către Felice Bauer la Berlin

Praga, 20 septembrie 1912, vineri

Mult stimată domnișoară,

În cazul în care nu v-ați mai aminti câtuși de puțin de mine — ceea ce este foarte posibil —, mă prezint încă o dată: mă numesc Franz Kafka și sunt omul acela care v-a salutat pentru prima oară

1. Felice Bauer, viitoarea logodnică a lui Kafka, verișoară cu Max Friedmann, cumnatul lui Brod. Kafka o întâlnește pentru prima dată chiar în seara precedentă, când se dusese la Brod să stabilească ordinea prozelor din volumul *Contemplație*, al cărui manuscris trebuia expediat a doua zi.

într-o seară la domnul director Brod¹ din Praga și apoi v-a întins peste masă, una după alta, fotografiile dintr-o călătorie din programul Thalia², iar la sfârșit v-a ținut mâna în mâna cu care bate acum clapele, și dumneavoastră ați întărit prin acest gest promisiunea că anul viitor vreți să călătorim împreună în Palestina³.

Dacă mai doriți să facem excursia respectivă — atunci ați spus că nu veți ezita deloc, și nici eu n-am remarcat la dumneavoastră ceva de acest fel —, n-ar fi doar bine, ci neapărat necesar să încercăm încă de-acum să ne înțelegem în legătură cu această călătorie. Căci va trebui să exploatăm la maximum perioada noastră de concediu, mult prea scurtă pentru o călătorie în Palestina, și vom reuși să facem asta numai după ce ne vom fi pregătit cât mai bine cu puțință și vom cădea de acord în privința tuturor pregătirilor.

Trebuie să vă mărturisesc însă un lucru, oricât de prost sună el în sine și, în plus, nu se potrivește deloc cu afirmațiile mele anterioare: sunt un corespondent nepunctual. Negreșit, dacă n-aș avea mașina de scris, situația ar fi mai gravă decât este, întrucât, chiar dacă n-aș avea vreodată destul chef să scriu o scrisoare, până la urmă vârfurile degetelor sunt tot timpul pregătite de scris. Drept răsplată pentru asta, nici nu aștept vreodată ca scrisorile să sosească la timp; deși aștept o epistolă cu aceeași nerăbdare în fiecare zi, nu sunt niciodată dezamăgit dacă ea nu vine, iar dacă sosește în cele din urmă, mă las surprins cu plăcere.

Întorcând coala în mașina de scris, observ că m-am înfățișat, poate, mult mai dificil decât sunt. Probabil că așa-mi trebuie dacă am făcut o asemenea greșală; căci de ce mai scriu această scrisoare după program și la o mașină cu care nu sunt foarte obișnuit?

Dar totuși — singurul dezavantaj când scrii la mașină este că te rătăcești în felul ăsta —, chiar dacă ar exista ezitări față de persoana mea, mă refer la ezitățile practice de a mă lua în călătorie ca însoțitor, ghid, povară, tiran și ce ar mai putea ieși din mine, totuși, spuneam, n-ar trebui să existe de la bun început obiecții decisive

1. Adolf Brod, tatăl lui Max.

2. Program turistic al firmei Österreichischer Lloyd.

3. Proiectul a eșuat curând, fiindcă s-a opus familia lui Felice.

împotriva mea în calitate de corespondent — și deocamdată numai despre asta ar fi vorba —, așa că ați putea încerca să corespondăți cu mine.

Praga, 20 septembrie 1912

Al dumneavoastră sincer supus,
Dr. Franz Kafka
Praga, Pořič 7

Către Felice Bauer la Berlin

Praga, 28 septembrie 1912, sâmbătă

Stimată domnișoară, scuzați-mă că nu vă scriu la mașină, dar am să vă scriu îngrozitor de multe lucruri, iar mașina de scris se află dincolo, pe coridor; în plus, această scrisoare mi se pare foarte urgentă. Totodată, astăzi în Boemia e sărbătoare¹ (fapt ce, de altfel, nu are neapărat legătură cu scuzele de mai sus), mașina de scris nici nu scrie destul de repede pentru mine, mai este și vreme frumoasă, e cald, țin fereastra deschisă (ferestrele mele sunt însă mereu deschise), am venit la birou aproape cântând, ceea ce nu s-a întâmplat de mult, iar dacă n-aș fi venit să iau scrisoarea dumneavoastră, nici n-aș ști de ce aș mai fi venit la birou azi, în zi de sărbătoare.

De unde am adresa dumneavoastră? Să nici nu mă-ntrebați, în caz că aveți această intenție. A trebuit să cerșesc de-a dreptul adresa dumneavoastră. Mai întâi mi s-a dat adresa unei societăți pe acțiuni², dar asta nu mi-a plăcut. Pe urmă am primit adresa dumneavoastră de-acasă, dar fără număr, și apoi am obținut și numărul. Atunci am fost mulțumit, însă n-am scris, tocmai fiindcă am păstrat adresa pentru ceva anume. În afară de asta, m-am temut că adresa este greșită, căci m-am întreat cine a fost Immanuel Kirch³. Și nimic nu este mai trist decât să trimiți o scrisoare la o adresă nesigură; atunci nici nu mai e scrisoare, ci mai degrabă suspin. După aceea, când am aflat că pe strada dumneavoastră se găsește o Immanuel-Kirche⁴, a

1. Sfântul Wenceslas, protectorul Boemiei.

2. Într-adevăr, Felice Bauer era directoare la firma Lindström, care fabrica patefoane și dictafoane.

3. Felice locuia la Berlin pe Immanuelkirchstraße 29.

4. Biserică (în germană).

fost din nou bine pentru o vreme. Numai că mi-ar fi plăcut să am la adresa dumneavoastră și specificarea unui punct cardinal, așa cum au întotdeauna adresele din Berlin. În ce mă privește, v-aș fi mutat în nord, deși cred că acolo-i o zonă săracă.

Făcând însă abstracție de aceste griji legate de adresă (la Praga nici nu se știe cu certitudine dacă locuiți la numărul 20 sau 30), câte a mai avut de îndurat jalnica mea epistolă, înainte de a fi scrisă! Acum, când ușa dintre noi a început să se deschidă sau cel puțin stăm cu mâna pe clanță, pot s-o spun, chiar dacă nu trebuie. Ce de toane mă stăpânesc, domnișoară! O ploaie de stări nervoase cade neîncetat asupra mea. Ce vreau acum, nu mai vreau în clipa următoare. Când sunt pe scară, încă nu știu ce dispoziție sufletească voi avea în momentul în care voi intra în casă. Trebuie să acumulez în mine niște incertitudini, până ca ele să devină o certitudine mărunță sau o scrisoare. De câte ori — spre a nu exagera, să zic: de vreo zece seri — am tot compus, înainte de a adormi, acea primă scrisoare. Or, unul dintre lucrurile din pricina cărora sufăr este că nimic din ce-am alcătuit temeinic în prealabil nu pot să aștern pe hârtie mai târziu într-un mod fluent. Memoria mea e într-adevăr foarte proastă, dar nici cea mai bună memorie nu m-ar putea ajuta să scriu cu fidelitate măcar un fragment, oricât de mic, pe care l-am conceput anterior și n-am făcut altceva decât să-l țin minte, pentru că în interiorul fiecărei fraze există nuanțe ce trebuie să rămână în suspensie, înainte de a fi puse pe hârtie. Când mă așez să scriu fraza memorată, nu văd decât fărâmele aflate acolo, nu pătrund cu privirea nici printre ele, nici dincolo de ele, și-atunci ar trebui măcar s-arunc condeiul, dacă asta ar corespunde șovăielilor mele. Totuși, m-am gândit bine la acea scrisoare, fiindcă nu eram deloc hotărât s-o scriu, și tocmai astfel de reflecții sunt cel mai bun mijloc de a mă ține la distanță de scris. Îmi amintesc că, odată, chiar m-am sculat din pat ca să notez ceea ce chibzuisem pentru dumneavoastră. Dar imediat m-am urcat la loc, căci mi-am reproșat — acesta este al doilea lucru de care sufăr — nebunia neliniștii mele, susținând că și-n zori aș putea să aștern pe hârtie ceea ce am bine fixat în minte. Spre miezul nopții răzbat mereu asemenea presupuneri.

Urmând însă acest drum, nu voi ajunge niciodată la capăt. Trăncănesc despre scrisoarea mea anterioară, în loc să vă scriu

atâtea lucruri pe care trebuie să vi le scriu. Rețineți, vă rog, de unde vine importanța pe care a dobândit-o pentru mine acea scrisoare! Vine din faptul că mi-ați răspuns la ea cu această scrisoare, aflată aici, lângă mine, și de care mă bucur în mod ridicol; acum pun mâna pe ea, spre a simți că sunt în posesia ei. Mai scrieți-mi degrabă una! Nu vă dați osteneala, o scrisoare obosește pe oricine, oricum am privi-o! Trimiteți-mi totuși un mic jurnal, care e mai puțin revendicat și mai curând dăruit! Firește, în el trebuie să scrieți mai mult decât ar fi necesar doar pentru dumneavoastră, căci nu vă cunosc deloc. Așadar, va trebui să notați o dată și când veniți la serviciu, ce ați mâncat la micul dejun, ce priveliște aveți de la fereastra biroului, ce fel de activitate desfășurați acolo, cum se numesc prietenii și prietenele dumneavoastră, de ce vi se fac cadouri, cine vrea să vă ruineze sănătatea dăruindu-vă dulciuri, precum și alte o mie de lucruri de a căror existență și posibilitate eu habar n-am. Dar cum a rămas cu călătoria în Palestina? Vom merge foarte curând sau puțin mai târziu, însă precis în primăvara sau toamna viitoare. Opereta lui Max¹ se odihnește acum, el se află-n Italia, dar în scurt timp va scoate în Germania dumneavoastră un anual literar nemai-pomenit². Cartea mea, cârticica, broșurica³ a fost bine primită. Nu e însă foarte bună, trebuie să scriu lucruri mai bune.

Spunând acest adevăr, vă urez să rămâneți cu bine!

Al dumneavoastră,
Franz Kafka

Către Sophie Friedmann^A la Breslau

*Praga, 14 octombrie 1912, luni
14.X.12*

Dragă și stimate doamnă,

Astă-seară, în mod întâmplător și fără a avea de fapt permisiunea — n-o să fiți supărată pe mine din această cauză —, am citit

1. Probabil *Ulise*.

2. *Arkadia*.

3. *Contemplație*.

4. Întrucât fabrica și sediul administrativ al acesteia se aflau în locuri diferite, Kafka îl rugase pe Brod, care lucra la poștă, să-i faciliteze instalarea unui telefon la fabrică.

Într-o scrisoare adresată părinților dumneavoastră observația că domnișoara Bauer se află într-o corespondență constantă cu mine. Întrucât acest lucru este adevărat numai în anumite condiții, dar pe de altă parte, ar corespunde dorinței mele, vă rog, dragă și stimată doamnă, să-mi scrieți câteva cuvinte explicative la acea observație, ceea ce nici nu v-ar veni greu să faceți, de vreme ce păstrați, fără îndoială, legătura cu domnișoara prin intermediul scrisorilor.

Corespondența pe care ați numit-o „constantă“ arată în realitate astfel: după ce trecuseră vreo două luni din seara în care am văzut-o pe domnișoara pentru prima și ultima dată la părinții dumneavoastră, i-am trimis domnișoarei o scrisoare al cărei conținut nu mai merită menționat aici, deoarece a urmat un răspuns amabil. N-a fost nicidecum un răspuns prin care să încheie socotelile, ci, după tonul și conținutul lui, putea fi luat foarte bine drept o introducere la o corespondență ce ar putea deveni cândva amicală. Răstimpul dintre scrisoarea mea și răspuns a însumat, ce-i drept, 10 zile, iar acum mi se pare că ar fi trebuit să iau drept sfat pentru răspunsul meu această ezitare, totuși nu prea lungă în sine. Din diverse motive, ce, de asemenea, nu merită menționate — deja pomenesc, probabil, prea multe lucruri care dumneavoastră, dragă și stimată doamnă, nu vi se par demne de a fi amintite —, eu n-am procedat la fel, ci, după ce am citit acea scrisoare, poate, mai neatent în unele privințe, i-am dat imediat un răspuns care pentru mulți avea, pesemne, caracterul inevitabil prostesc al unei izbucniri. Oricum, pot să jur că admitând îndreptățirea tuturor obiecțiilor la scrisoarea mea, obiecția de lipsă de onestitate ar fi injustă, iar lucrul acesta ar trebui să fie totuși hotărâtor pentru niște oameni ce nu au prejudecăți nefavorabile unii despre alții. Or, de la această scrisoare au trecut 16 zile, fără să fi primit un răspuns, și realmente n-aș ști ce ar mai putea determina acum un răspuns tardiv, mai ales că epistola mea anterioară era una dintre acele scrisori a căror încheiere are singura menire de a crea cât mai grabnic prilejul unui răspuns. În decursul acestor 16 zile, ca să fiu sincer cu dumneavoastră până la capăt, i-am mai scris domnișoarei două epistole, pe care nu i le-am trimis, totuși; ele

sunt singurele care mi-ar permite, dacă aş avea umor, să vorbesc despre o corespondență constantă. Inițial, chiar aş fi putut crede că o serie de circumstanțe întâmplătoare ar fi împiedicat sau ar fi făcut imposibil răspunsul la scrisoarea mea, dar am analizat totul și nu mai cred în circumstanțe întâmplătoare.

Cu siguranță, dragă și stimată doamnă, n-aș fi îndrăznit să fac această scurtă confesiune nici față de dumneavoastră, nici față de mine, dacă nu m-ar fi lezat peste măsură tocmai acea observație din scrisoarea dumneavoastră și dacă, în plus, n-aș ști că această epistolă, al cărei conținut nu trebuie să fie lăsat la vedere, va ajunge pe mâini bune și abile.

Cu sincere salutări pentru dumneavoastră și iubitul dumneavoastră soț,

al dumneavoastră supus,
Franz Kafka,
Praga, Pořič 7

Către Sophie Friedmann la Breslau

Praga, 18 octombrie 1912, vineri

Dragă și stimată doamnă,

Munca de birou trebuie să rămână pe planul al doilea în fața importanței acestei epistole prin care răspund la scrisoarea dumneavoastră din data de 16, care, de vreme ce e scrisă de dumneavoastră, este drăguță, amabilă și clară, așa cum m-am așteptat; în schimb, pasajul pe care-l citați din scrisoarea ei¹ nu se lasă descifrat nici la a zecea lectură. Prin urmare, acea remarcă despre „o corespondență constantă“ n-ați făcut-o, realmente, doar în trecere și în absența oricărei dovezi, așa cum, spre rușinea mea, am crezut fără s-o mai mărturisesc totuși în ultima scrisoare, fiindcă, altminteri, aceasta ar fi devenit inutilă. Și-atunci, această vie corespondență să fi existat oare pe 3 sau, cel mai devreme, pe 2 octombrie, deci într-un moment când cea de-a doua nefericită scrisoare a mea trebuia neapărat să fi ajuns la Berlin? Este așadar posibil să fi fost dat un răspuns,

1. Sophie Friedmann precizase că remarcă despre „o vie corespondență“ este, de fapt, un citat dintr-o scrisoare pe care o primise de la Felice Bauer.

Întrucât pasajul citat constituie totuși o mărturie a cunoașterii scrisorii respective? Da, dar mă întreb dacă scrisorile chiar se pierd, exceptând cazul în care cel care le-așteaptă în incertitudine nu găsește altă explicație? Trebuie să recunoașteți totuși, dragă și stimată doamnă, că am avut dreptate să vă scriu și că aceasta-i o problemă care are mare nevoie de un înger bun.

Dumneavoastră și iubitului dumneavoastră soț, salutările mele cele mai sincere.

Al dumneavoastră îndatorat,
18.X.12 Franz K.

Către Felice Bauer la Berlin

Praga, 23 octombrie 1912, miercuri
23.X.12

Stimată domnișoară,

Chiar de-ar sta în jurul mesei mele toți cei trei directori pe care-i am¹ și s-ar zgâi la condeiul meu, tot trebuie să vă răspund imediat, căci scrisoarea dumneavoastră parcă pogoară asupra mea din norii spre care de trei săptămâni îmi ridic degeaba privirile. (Tocmai mi s-a împlinit dorința, în ceea ce-l privește pe șeful meu direct².) Dacă ar fi să vă răspund în același mod la descrierea vieții pe care ați dus-o în acest răstimp, v-aș spune că, în orice caz, jumătate din timp l-am petrecut așteptându-vă scrisoarea; desigur, aici pun la socoteală și cele trei scurte epistole pe care vi le-am scris în aceste trei săptămâni (acum sunt luat la întrebări în legătură cu asigurarea pușcăriașilor, Dumnezeule mare!); la nevoie, două dintre scrisorile respective vor putea fi trimise acum, pe când a treia, de fapt prima în ordine cronologică, e-n imposibilitate de a-și vedea de drum³. Iar scrisoarea dumneavoastră se va fi pierdut deci (acum a trebuit să explic că nu știu nimic despre un recurs la minister privindu-l pe Josef Wagner din Katharinaberg) și nu voi

1. Directorii de la Instituția de Asigurări în Caz de Accidente de Muncă erau Robert Marschner, Eugen Lederer și Jakob Holeyšowsky.

2. Eugen Pfohl.

3. Până la urmă, Kafka îi va trimite lui Felice toate cele trei scrisori, dar în momente diferite.

primi niciun răspuns la întrebările mele de-atunci, deși nu-s deloc vinovat de această pierdere.

Sunt neliniștit și nu prea reușesc să mă adun, îmi vine mereu să mă plâng în cercul meu, deși azi nu mai e ieri, iar problemele acumulate se revarsă, eliberându-se, în zilele mai bune.

Ce vă scriu astăzi nu constituie un răspuns la scrisoarea dumneavoastră; poate că răspunsul are să fie abia scrisoarea mea de mâine sau, eventual, cea de poimâine. Firește, felul meu de a scrie nu este nebunesc în mod întâmplător, ci e tot atât de nebunesc precum actualul meu mod de viață, pe care, de asemenea, vi-l pot descrie cândva.

Și neconținut primiți daruri! Cărțile, bomboanele și florile astea sunt împrăștiate pe biroul dumneavoastră? Pe masa mea nu-i altceva decât dezordine, iar floarea de la dumneavoastră, pentru care vă sărut mâna, am pus-o repede la loc sigur, în portofel, unde, în ciuda pierdutei și nînlocuitei dumneavoastră epistole, se mai găsesc, de altfel, două scrisori de la dumneavoastră, fiindcă l-am rugat pe Max să-mi dea scrisoarea pe care i-ați adresat-o lui, lucru care este într-adevăr cam caraghios, dar pe care, altminteri, nu trebuie să mi-l luați în nume de rău.

Poate că această primă poticneală a corespondenței noastre n-a fost deloc rea; acum știu că am voie să vă scriu, chiar dincolo de scrisorile pierdute. Dar nu trebuie să se mai piardă scrisori. — Rămâneți cu bine și gândiți-vă la un mic jurnal¹.

Al dumneavoastră, Franz K.

Pe mine mă enervează deja posibila pierdere a unor scrisori, iar dumneavoastră nu-mi scrieți corect nici măcar adresa. Trebuie să scrieți așa: Pořič 7, cu două cărlige pe „r“ și „c“, iar pentru mai multă siguranță ar fi bine să menționați și Instituția de Asigurări în Caz de Accidente de Muncă.

Data aniversării doamnei Sophie² v-o trimit mâine.

1. Kafka îi propusese lui Felice să-i trimită, în loc de scrisori, „un mic jurnal“.
2. Sophie Friedmann.

Praga, 24 octombrie 1912, joi
24.X.12

Stimată domnișoară,

Azi-noapte am avut o insomnie chinuitoare și, abia la sfârșit, în ultimele două ore, m-am tot răsucit, silindu-mă să adorm, căutând în închipuire un somn în care visele nu sunt nici pe departe vise și tocmai de aceea somnul nu-i somn. Și în afară de asta, când am ieșit în fugă din casă, m-am ciocnit în fața porții de tava unei calfe de la măcelărie¹, astfel încât mai simt și-acum lemnul tăvii deasupra ochiului stâng.

Asemenea pregătiri nu mă vor aduce într-o stare mai bună, ca să depășesc dificultățile ridicate de scrisoarea către dumneavoastră și care mi-au trecut și azi-noapte prin minte, luând noi și noi forme. Ele nu constau în faptul că n-aș izbuti să spun ce vreau să scriu; sunt doar cele mai simple lucruri, însă sunt prea multe ca să le pot adăposti în timp și spațiu. Cunoscând aceasta, aș vrea uneori — ce-i drept, numai în timpul nopții — să las totul baltă, să nu mai scriu nimic, preferând să pier din cauză că nu scriu, decât că scriu.

Îmi scrieți că frecvențați teatrele, ceea ce mă interesează foarte mult: în primul rând, fiindcă locuiți acolo, la Berlin, sursa tuturor evenimentelor teatrale; în al doilea rând, vă alegeți bine teatrele pe care le frecvențați (în afară de Teatrul Metropol, unde am fost și eu și-am căscat cu toată ființa mea, mai-mai să-nghit scena, cât era de mare) și în al treilea rând, eu însumi nu știu absolut nimic despre teatru. Pe de altă parte, la ce-mi ajută faptul că știu că mergeți la teatru dacă nu cunosc tot ce s-a întâmplat anterior și ce a urmat, dacă nu știu cum erați îmbrăcați, în ce zi din săptămână s-a petrecut asta, cum a fost vremea, dacă ați cinat înainte ori după spectacol, ce loc ați avut, în ce dispoziție sufletească vă aflați și care au fost motivele acesteia și așa mai departe, măcar atât cât îmi pot imagina. Firește, este imposibil să-mi scrieți toate astea, dar luând-o așa, orice este imposibil.

1. Motivul calfei cu tava reapare peste câteva săptămâni în manuscrisul povestirii *Metamorfoza*.

Ziua de naștere a doamnei Sophie — spre a vă scrie ceva ce poate fi pe deplin împărtășit — este abia pe 18 martie. Dar a dumneavoastră când e, ca să întreb fără ocolișuri?

Nu doar agitația din birou este de vină că scrisoarea mea se abate de la subiect, așa că acum vă întreb, iarăși, cu totul altceva: păstrez în memorie cam tot ce ați spus în seara aceea la Praga, în măsura în care pot avea încredere în asemenea convingeri; însă nu mi-e foarte clar un lucru care mi-a venit în minte când am citit scrisoarea dumneavoastră, și trebuie să-mi completați această lacună. Când am plecat împreună de la domnul director Brod¹ și el ne-a însoțit până la hotel², eram, ca să spun adevărul, dezorientat, neatent și plictisit, fără ca prezența domnului director să fi fost vinovată de starea mea, cel puțin din câte-mi dau eu seama. Dimpotrivă, eram relativ mulțumit fiindcă mă simțeam lăsat singur. Atunci a venit vorba și despre faptul că nu prea ajungeți să circulați seara prin centrul orașului, nici măcar când mergeți la teatru, și că atunci când vă întoarceți, bateți din palme într-un anumit mod, făcând-o astfel atentă din stradă pe mama dumneavoastră, care trimite pe cineva să vă deschidă poarta. Chiar așa procedați, în felul ăsta cam ciudat? Și ați făcut o excepție când ați fost la Teatrul Metropol și ați luat cheia cu dumneavoastră numai fiindcă v-ați întors foarte târziu? Întrebările astea sunt caraghioase? Chipul meu este absolut serios. Iar dacă râdeți, vă rog să râdeți cu bunăvoință și să răspundeți exact!

Cel mai târziu la primăvară va apărea la Rowohlt, la Leipzig, un *Anuar pentru literatură*, editat de Max. Acolo va fi inclusă o scurtă povestire a mea, *Verdictul*, care va avea dedicația „pentru domnișoara Felice B.“. Asta înseamnă cumva că am procedat prea autoritar cu drepturile dumneavoastră? Mai ales că această dedicație e plasată acolo încă de-acum o lună și manuscrisul nici nu se mai află în posesia mea? Poate că se admite scuza că mi-am impus să las deoparte următoarea completare: (pentru domnișoara Felice B.), „ca să nu mai primească mereu daruri doar de la alții“. În rest, din câte-mi dau seama, povestirea, în esența ei, n-are nici

1. Adolf Brod.

2. La Praga, Felice a stat la Hotelul Blauer Stern.

cea mai mică legătură cu dumneavoastră, în afara faptului că o fată, care apare pentru scurt timp acolo, se numește Frieda Brandenfeld, având, deci, aceleași inițiale ale numelui ca și dumneavoastră, după cum am observat ulterior. Mai degrabă, singura legătură constă numai în aceea că povestioara încearcă de la distanță să vă câștige prețuirea. Și acest lucru caută să-l exprime și dedicația.

Mă preocupă mult faptul că nu voi afla ce mi-ați răspuns la penultima scrisoare. Au trecut atâtea ani în care n-am auzit nimic despre dumneavoastră, iar acum e-aruncată-n uitare, într-un mod absolut inutil, încă o lună. Firește, mă voi interesa la poștă, dar există puține șanse să aflu acolo mai mult decât vă mai amintiți din scrisoarea aceea. N-ați putea să-mi scrieți în câteva cuvinte ce mai țineți minte?

Atât pentru azi, închei definitiv. Încă de la pagina anterioară a început deranjul, până și-n această cameră mai liniștită, în care m-am ascuns. Vă mirați că am atâta timp liber la birou (este vorba despre o excepție forțată) și că vă scriu numai de-aici. Și pentru aceasta există explicații, dar nu am timp să vi le scriu.

Rămâneți cu bine și nu vă supărați că trebuie să semnați zilnic recipise¹.

Al dumneavoastră, FranzK.

Către Sophie Friedmann la Breslau

*Praga, 24 octombrie 1912, joi
24.X.12*

Dragă și stimată doamnă,

Mii de mulțumiri pentru delicatețea cu care ați tratat această problemă², ce pare să fie acum complet rezolvată. Faptul că nu mi-ați răspuns la ultima scrisoare care, ce-i drept, nici nu necesita un răspuns aparte, nu trebuie privit, probabil, ca o pedeapsă pentru vreo negliobie care s-ar fi putut strecura cu ușurință în cele două scrisori ale mele, din cauza nervozității, ori din alte motive. Știți

1. Confirmări de primire pentru scrisorile recomandate trimise de Kafka.

2. Pierderea răspunsului lui Felice la a doua scrisoare a lui Kafka.